

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо за необхідне зробити наступні висновки.

1. Чинною редакцією ст. 223 КК України, на відміну від попередньої, встановлена відповідальність за розміщення цінних паперів без реєстрації їх випуску як при відкритій, так і закритій формі. Частиною 1 ст. 223 КК України (редакція 2001 року) була передбачена відповідальність лише за випуск (емісію) цінних паперів у формі їх відкритого розміщення.

2. Основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 223 КК України, є суспільні відносини, які забезпечують установлений законом порядок емісії цінних паперів у частині їх розміщення та реєстрації випуску.

3. Предметом злочину, передбаченого ст. 223 КК України, є емісійні недержавні цінні папери в документарній (паперовій) або бездокументарній (електронній) формі, що розміщуються публічно або приватно та підлягають обов'язковій реєстрації в ДКЦПФР.

4. Тлумачення змісту кримінально-правових норм із банкетними диспозиціями завжди передбачає певні складнощі, оскільки потребує глибоких знань регулюючого (зокрема господарського) законодавства. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне внести певні доповнення до назви та диспозиції ст. 223 КК України, які сприятимуть чіткості та зрозумілості тексту закону для правозастосовників. Пропонуємо назву ст. 223 КК України викласти в редакції "Розміщення недержавних цінних паперів", а в диспозиції названої норми перед словосполученням "цінних паперів" додати термін "недержавних".

5. Ознакою, за якою злочин, передбачений ст. 223 КК України, відрізняється від адміністративного правопорушення, відповідальність за вчинення якого встановлена ст. 163 КУпАП, є значний розмір розміщених без реєстрації цінних паперів.

6. Використання в чинній редакції ст. 223 КК України для позначення суб'єкта злочину словосполучення "уповноважена особа" є позитивним кроком у напрямі вдосконалення законодавчої техніки.

Перспективним напрямком подальших наукових досліджень вважаємо вивчення проблеми покарання за вчинення цього злочину.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2010 р.

О.В. Шамара

**ЩОДО ВІДШКОДУВАННЯ ПОТЕРПІЛОМУ
НАНЕСЕНОЇ ЗЛОЧИНОМ ШКОДИ,
ЯК ОДНЕ ІЗ ЗАВДАНЬ КРИМІНАЛЬНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

У статті 8 Загальної декларації прав людини закріплено, що кожна людина має право на ефективне відновлення в правах компетентними

національними судами у випадках порушення її основних прав, наданих людині Конституцією чи Законом. Саме це зазначається і в статті 3 Конституції України. В останній час багато пишуть та ведуть дискусії про необхідність дотримання прав підозрюваного, обвинувачуваного, підсудного та засудженого, геть-чисто забуваючи про потерпілого¹. Бо захистом потерпілого від злочину, як однієї з найважливіших цінностей, має опікуватися кримінальний закон. Тому забувати про максимальний захист потерпілої сторони, а саме жертви злочину не слід.

Проблема потерпілого від злочину в кримінальному праві розроблена недостатньо. Вона має комплексний та міжгалузевий характер. В сукупності потерпілий від злочину та його поведінка, як визначили вітчизняні науковці, мають важливе кримінально-правове значення, оскільки враховується при кваліфікації злочинів та призначень покарання². Проте, нажаль, сьогодні ми не маємо визначеного кримінально-правового поняття потерпілого від злочину. У вітчизняному законодавстві це поняття зазначається у ст. 49 Кримінально-процесуального України, де потерпілим визнається фізична особа, якій злочином безпосередньо заподіяно моральну, фізичну чи майнову шкоду.

У своїх роботах цій проблематиці, приділяли увагу такі науковці, як Ю. Александров, В. Антипов, Ю. Баулін, О. Бантишев, В. Борисов, Н. Володько М. Коржанський, П. Горобець, В. Шупаковський та інші науковці.

Метою цієї статті є дослідження питання стосовно відшкодування потерпілому і суспільству нанесену злочином шкоду в повному обсязі.

Фахівцями в галузі кримінального права застосовуються різні підходи у визначенні принципів цієї галузі права. Так, П. Михайленко до принципів кримінального права України відносить принципи патріотизму, законності і гуманізму.³

М. Коржанський до принципів кримінального права відносить:

- принцип законодавчого визначення злочину;
- принцип винної відповідальності;
- принцип суб'єктивного ставлення у вину;
- принцип повної відповідальності;
- принцип пріоритету зм'якшуючих відповідальність обставин;
- принцип соразмірності покарання тяжкості вчиненого злочину;
- принцип повного відшкодування заподіяній злочином шкоди.

¹ Бантишев А.Ф. Уголовный закон Украины в борьбе с терроризмом // Терроризм і національна безпека України: Матеріали міжнародної конференції. - К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. - С. 100.

² Александров Ю.В., Антипов В.И., Володько Н.В. и др. Уголовное право Украины: Общая часть. - К.: Атика, 2002 - С. 107.

³ Михайленко П.П. Уголовное право Украины. Общая часть: Киев. - 1995. - С. 8 - 10.

З урахуванням загальної характеристики названих принципів М. Коржанський робить висновок: *"принципами кримінального права є найбільш загальні нормативні положення кримінального законодавства, що виконують конкретно регулятивні функції"*¹. Однак, тут незайвим буде згадати, що до принципу прийнято відносити основне, вихідне положення якої-небудь, наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т.ін.². Запропонований М.Коржанським перелік принципів надзвичайно широкий, хоча окремі його положення заслуговують на увагу. У першу чергу тут слід звернути увагу на принцип повного відшкодування заподіяної злочином шкоди.

П. Горобець, М. Коржанський і В. Щупаковський стосовно Кримінального кодексу України (далі – КК України) 1960 року відзначали, що принцип повного відшкодування заподіяної злочином шкоди у чинному КК України не має відображення і навіть не має спеціальних норм, які б його передбачали. Але він повною мірою впливає з загальних завдань кримінального законодавства.

Не містять положень про обов'язок злочинця відшкодувати потерпілому і суспільству нанесену злочином шкоду в повному обсязі й інші норми КК України. Відсутність у КК України таких норм пояснюється його головною концепцією – карати порушника закону. Концепції захисту, особливо захисту прав, свобод і інтересів особи (потерпілого) кримінальне законодавство України не знає. Про потерпілого в кримінальному законі немає і згадки, і зовсім нічого – про захист громадянина від злочину. Стаття 22 (щіль покарання) КК України (1960) про потерпілого і не згадувала³. Написано це було в 1997 році про Кримінальний кодекс 1960 року, однак це повною мірою можна віднести і до КК України 2001 року ст. 50 (поняття покарання та його мета) цього Кодексу також про потерпілого не згадує:

"1. Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

2. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами."

Саме з цієї причини О. Бантишевим було звернуто увагу законодавця на необхідність розробки або загальної концепції, або Закону України

¹ Коржанський Н.И. Очерки теории уголовного права. - Волгоград. - 1992. - С. 14 - 21.

² Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах. Т. 3. - К.: Аконт, 1999. - С. 714.

³ Воробей П.А., Коржанський М.И., Щупаковський В.М. Завдання і дія кримінального закону. - Київ. - 1997. - С. 114.

"Про соціальні й економічні гарантії відшкодування збитку заподіяного злочинними діями фізичним і юридичним особам, суспільству, державі"¹.

Крім того, у Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою (прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 29 листопада 1985 року), яка є виявом колективної волі світової спільноти, порушено проблему відновлення балансу між правами підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, з одного боку, та інтересами жертви (потерпілого), – з іншого. Цей міжнародний документ базується на засадах визнання гідності жертв злочинів. У ньому передбачено ті напрями, в яких необхідно діяти державам для забезпечення відповідного поводження із зазначеними особами, визначено основні стандарти, згідно з якими потрібно оцінювати законодавство та практику його застосування. На європейському рівні 24 листопада 1983 року Радою Європи прийнята Конвенція про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів. Комітетом Міністрів Ради Європи розроблені важливі рекомендації, зокрема № R (85) 11 від 28 червня 1985 року щодо ролі потерпілого в межах кримінального права та кримінального процесу, № R (87) 21 від 17 вересня 1987 року щодо допомоги жертвам та запобігання віктимізації, керівні принципи захисту жертв терористичних актів від 2 березня 2005 року та ін.

Відшкодування шкоди завданій злочином потерпілому знайшло своє відображення в нормах кримінального законодавства деяких іноземних країн. Так, ст. 59 і ст. 60 Кримінального кодексу Швейцарії регулюють питання відшкодування потерпілому шкоди, яку йому заподіяно злочином чи проступком².

Крім того, в багатьох європейських країнах велику увагу приділяють відшкодуванню збитків жертвам терористичних актів, цьому законодавець таких країн присвячує окремі законодавчі акти. У Франції – Декрет № 86-1111 від 15 жовтня 1986 року "Про відшкодування потерпілим збитку, заподіяного їм терористичними актами" зміст якого, поряд з іншими законодавчими актами, обумовлює виплати компенсації за матеріальну шкоду потерпілими від терористичних актів, у тому числі умов та способу виплат. В Іспанії – Королівський указ № 1311/1998 від 28 жовтня 1998 року "Про відшкодування збитків жертвам збройних бандитських формувань і терористичних елементів". В Італії – Закон № 302 від 20 жовтня 1990 року "Про заступництво жертвам терористичних та інших злочинних співтовариств", в Німеччині – Закон "Про компенсацію жертвам насильницьких дій" від 1976 року.

¹ Бантішев О.Ф. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): Монографія. – К.: Вид-во НА СБ України, 2004. – С. 33.

² Уголовный кодекс Швейцарии. – М.: Издательство "Зерцало", 2000. – С. 28 – 30.

Аналіз кримінального законодавства та правозастосовної практики України з точки зору їх відповідності цим стандартам свідчить про необхідність посилення захисту прав та інтересів потерпілих від злочинів, на що також звертає авторський колектив міждисциплінарного правового дослідження "Потерпілий від злочину"¹. За статистичними даними, кількість осіб, потерпілих від злочинів, і розміри заподіяної їм фізичної, майнової та моральної шкоди з кожним роком збільшуються. Від злочинних діянь, справи про які були розглянуті судами у 2003 р., постраждало 154,5 тис. осіб, із них 70,7 тис. – жінки. При цьому кількість потерпілих зросла порівняно з 2002 р. на 7084 особи, або на 4,8%, у тому числі загиблих – на 444, або на 8,4%, а осіб, здоров'ю яких було заподіяно шкоду, – на 909 (4,5%). За цей же період значно збільшився розмір заподіяної фізичним і юридичним особам моральної та матеріальної шкоди – із 443 млн. грн. до 771,4 млн. грн., або на 74%².

З урахуванням цього та того, що проблема захисту законних прав та інтересів осіб, які потерпіли від злочинів, ефективного поновлення їх прав, своєчасного відшкодування шкоди, заподіяної вчиненим злочином, як свідчать результати аналізу законодавства та практики його застосування, залишається надзвичайно актуальною, – Указом Президента України № 1560 від 28 грудня 2004 року³ з метою вдосконалення правового та організаційного механізму захисту законних прав та інтересів осіб, які потерпіли від злочинів було схвалено Концепцію забезпечення захисту законних прав та інтересів осіб, які потерпіли від злочинів. Цією Концепцією визначено пріоритетні напрями державної політики у сфері надання допомоги потерпілим, розвитку ефективної системи захисту їх законних прав та інтересів.

Одним з основних напрямів забезпечення захисту законних прав та інтересів потерпілих зазначеною Концепцією визначено розроблення закону з питань забезпечення відшкодування потерпілим шкоди, в якому, зокрема, повинні визначатися умови і порядок надання їм правової, медичної, соціальної і матеріальної допомоги, а також допомоги їх родичам і утриманцям, залежно від характеру і наслідків злочину, способу його скоєння, майнового стану потерпілого й інших обставин та розроблення механізму реалізації права потерпілого на відшкодування заподіяної злочином шкоди.

На виконання цієї Концепції народними депутатами України В. Сіренком, В. Онопенком та М. Оніщуком було розроблено та подано на

¹ Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / Колектив авторів. За заг. ред. Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова. – Х.: Вид-во Кроссруд. 2008. – С. 27.

² Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 8. – С. 6 – 10.

³ Інформаційний ресурс – www.rada.gov.ua

розгляд до Верховної Ради України проект Закону України "Про відшкодування за рахунок держави матеріальної шкоди громадянам, які потерпіли від злочину", який відповідно до постанови Верховної Ради України № 3363-IV від 18 січня 2006 був прийнятий за основу. Проте на підставі постанови Верховної Ради України № 954-V 19 квітня 2007 рішення Верховної Ради України від 18 січня 2006 року про прийняття за основу проекту Закону України про відшкодування за рахунок держави матеріальної шкоди громадянам, які потерпіли від злочину, було скасовано, а сам законопроект знятий з розгляду.

На сьогодні, питання щодо реалізації Концепції забезпечення захисту законних прав та інтересів осіб, які потерпіли від злочинів залишається не вирішеною, як в частині розроблення проекту Закону України "Про відшкодування за рахунок держави матеріальної шкоди громадянам, які потерпіли від злочину", так і у частині вдосконалення кримінального законодавства України.

Стаття надійшла до редколегії 28.10.2009 р.

В.А. Звіряка

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

Стаття 289 КК передбачає кримінальну відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом. Основним безпосереднім об'єктом злочину є порядок користування транспортним засобом. Додатковим обов'язковим об'єктом злочину є власність. Додатковий факультативний об'єкт злочину за ч. 2 ст. 289 КК - здоров'я людини. Додатковий факультативний об'єкт злочину за ч. 3 ст. 289 КК - здоров'я або життя людини. Предметом злочину є транспортний засіб.

Згідно з п. 2 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14 "Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні порушення на транспорті" при розгляді кримінальних справ суди мають урахувувати положення правових норм, у яких визначено поняття "транспортні засоби", зокрема примітки до ст. 286 КК, п. 1.10. Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. Виходячи із цих положень транспортними засобами, про які йдеться в статтях 286, 287, 289, 290 КК, слід уважати всі види автомобілів, трактори й інші самохідні машини, трамваї і тролейбуси, а також мото-